

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 27

12—16 november.

Debatter m. m.

Onsdagen den 16 november.

Sid.

Svar på interpellation av herr Nordenson ang. tillämpningen av den
s. k. återanskaffningsprisprincipen 5

Interpellationer:

av herr Wistrand ang. den svenska hjälpen till krigsdrabbade
nationer 13

av herr Persson, Helmer, ang. arbetslösheten i Norrbotten m. m. . . 14

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Onsdagen den 16 november.

Statsutskottets utlåtande nr 181, ang. omreglering av vissa avlönings-
förmåner å indragnings- eller disponibilitetsstat 13

— nr 182, ang. ökat anslag till avlöning av landsfiskaler 13

Första lagutskottets utlåtande nr 49, ang. förbud mot spridning av
vissa kartor m. m. 13

Lördagen den 12 november.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen; och dess förhandlingar leddes af herr förste vice talmannen.

Herr *Bergvall* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 132 framlagda förslag angående omreglering av vissa avlöningsförmåner å indragnings- eller disponibilitetsstat; och

nr 182, i anledning av väckt motion angående ökat anslag till avlöning av landsfiskaler; samt

första lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 12.02 på dagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 15 november.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 9 och den 12 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under återopande av bilagda läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet på grund av sjukdom under en månad från och med den 13 dennes.

Sköllersta den 13 november 1949.

Rob. Krügel.

Härmed intygas, att riksdagsman *Robert Krügel* från Sköllersta på grund av sjukdom (vertigo) är förhindrad delta i riksdagsarbetet under tiden $^{13}/_{11}$ — $^{12}/_{12}$ 1949.

Örebro den 11 november 1949.

H. Malmros.

Med. dr,
lasarettsläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Härmed ber jag att få anmäla att, sedan jag av Kungl. Maj:t utsetts som ombud vid de svensk-engelska handelsförhandlingarna, vilka hållas i London, jag blir förhindrad att delta i riksdagens arbete från och med den 14 november 1949 till dess förhandlingarna slutförts.

Stockholm den 10 november 1949.

Axel Gjöres.

På gjord proposition beviljades herr Gjöres ledighet från riksdagsgöromålen för den tid, varunder han på grund av ifrågavarande uppdrag vore förhindrad att infinna sig vid riksdagen.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 181 och 182 samt första lagutskottets utlåtande nr 49.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag till kammaren överlämnade proposition nr 218, med förslag till förordning om särskilt anstånd med inbetalning av kvarstående skatt på grund av 1949 års taxering.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.03 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 16 november.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Ang. tillämpning av den s. k. återanskaffningsprisprincipen.

Ordet lämnades till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet KOCK, som tillkännagivit, att hon hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Nordensons interpellation angående tillämpningen av den s. k. återanskaffningsprisprincipen, och nu yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Nordenson till tillförordnade chefen för folkhushållningsdepartementet framställt följande frågor:

1) Anser statsrådet sig kunna närmare precisera innebörden i det bemyndigande att frågå återanskaffningsprisprincipen, som lämnats de prisreglerande myndigheterna? samt

2) Om statsrådet anser, att avsteg från principen skall lämnas blott i särskilda undantagsfall, är statsrådet då beredd att göra sådana utalanden, att detta blir fullt klart för vederbörande administrativa organ?

Med anledning härav får jag anföra följande.

Sedan statens priskontrollnämnd hos Kungl. Maj:t begärt besked, huruvida och i vad mån deprecieringen av den svenska kronan föranledde ändring eller komplettering av de hittills gällande reglerna för den statliga priskontrollen, har Kungl. Maj:t genom beslut den 7 oktober 1949 uttalat, att Kungl. Maj:t väl funne, att inom den prisreglerande verksamheten återanskaffningsprisprincipen i allmänhet borde tillämpas inom ramen för de den 21 juli 1948 utfärdade provisoriska direktiven för berörda verksamhet, men att Kungl. Maj:t dock, med hänsyn till de särskilda förhållanden, som uppkom-

mit i samband med nedsättningen av den svenska kronans yttre värde, funnit gott bemyndiga de prisreglerande myndigheterna att intill utgången av innevarande år göra avsteg från berörda princip, i den mån därigenom prishöjningar å viktiga konsumtionsvaror kunna förhindras utan att vederbörande producenters eller återförsäljares behöriga intressen åsidosättas.

Till en början torde här böra betonas, att det i Kungl. Maj:ts beslut uttryckligen angivits, att tillämpningen av återanskaffningsprisprincipen skall ske inom ramen för de provisoriska direktiven. Härefter måste bland annat anses ligga, att devalveringen icke kan få medföra en automatisk uppskrivning av priserna utan att vid behandlingen av prisärenden de med anledning av devalveringen inträdda kostnadsökningarna böra från fall till fall bliva föremål för skälighetsprövning i enlighet med de provisoriska direktiven. I dessa säges bl. a., att prishöjningar i anledning av inträdda kostnadsstegringar få beviljas, endast då dessa skulle medföra orimligt låg avkastning eller förlust för vederbörande företag eller bransch. En prishöjning på en importvara — råvara eller färdigprodukt — bör därför få slå igenom i den inhemska prisnivån, endast om den sålunda inträdda kostnadsökningen icke anses kunna bäras inom ramen för förefintliga vinst- eller handelsmarginaler. Detta anser jag icke innebära ett avsteg från återanskaffningsprisprincipen, då återanskaffningspriset tillämpas i den kostnads-kalkyl, som ligger till grund för bedömandet. Jag vill emellertid betona, att en prövning av dylika prisärenden icke får oskäligt uppehållas genom tidsödande utredningar angående marginalernas skälighet.

I ett stort antal fall torde emellertid de prishöjningar, som krondevalvering-

Ang. tillämpning av den s. k. återanskaffningsprisprincipen.

en föranleder, vara så stora, att en tillämpning av återanskaffningsprisprincipen inom ramen för de provisoriska direktiven i och för sig bör leda till prishöjning. Kungl. Maj:ts nyss återgivna beslut innebär, att i sådana fall under särskilda förutsättningar ett visst uppskov med prishöjningar av betydelse för konsumtionsvarupriserna bör kunna äga rum. Självfallet gäller detta, om en vara subventioneras med ett belopp, som motsvarar hela prishöjningen, och någon kostnadsökning sålunda över huvud taget icke inträffat. Det synes emellertid även vara berättigat att uppskjuta tillämpningen av återanskaffningsprisprincipen i sådana fall, där devalveringen direkt eller indirekt medfört en importprisstegring, vilken med hänsyn till konkurrensen och andra föreliggande förhållanden inom rimlig tid kan tänkas komma att efterföljas av en återgång till det gamla priset eller i varje fall till en marknadsmässigt mera riktig prisnivå. Ett slaviskt tillämpande av återanskaffningsprisprincipen i sådana fall skulle kunna medföra kastningar i prisnivån, som icke synas vara i näringslivets intresse och som vid en fri prishöjning sannolikt icke skulle kommit till uttryck. Vad som här skall anses såsom rimlig tid måste bedömas från fall till fall.

Frågan, huruvida i det särskilda fallet ett frångående av återanskaffningsprisprincipen kan äga rum, måste bedömas med hänsyn till storleken av inom landet förefintliga lager av den ifrågavarande varan. Finnas inom landet lager, som i förhållande till förbrukning och försäljning kunna anses som stora, synes behörig hänsyn till näringslivets intressen icke kräva att återanskaffningsprisprincipen omedelbart tillämpas. Det finnes i så fall möjlighet att avvakta prisutvecklingen inom importländerna, tills man lättare kan konstatera, om prishöjningen blir bestående. Å andra sidan bör, om lagren i förhållande till förbrukningen och försäljningen äro små, återanskaffningsprisprincipen omedelbart eller så gott som omedelbart tillämpas. Ett annat dylikt fall är, när inom landet förefintliga lager av importvara, som fördyrats genom de-

valveringen, erhållits i kommission eller till större delen skola betalas i efterskott i dollarvaluta eller annan valuta, som ej devalverats i samma grad som den svenska kronan.

Oberoende av om det kan antagas, att den inträffade prishöjningen blir bestående eller ej, bör uppskov med återanskaffningsprisprincipen kunna äga rum, i fall de inom landet förefintliga lagren av en importvara kunna betraktas såsom onormalt stora och vederbörande lagerinnehavare därför genom utförsäljning av lagren skulle kunna erhålla en spekulationsvinst till följd av devalveringen.

Det bör betonas, att dispens från tillämpningen av återanskaffningsprisprincipen får enligt Kungl. Maj:ts beslut förekomma endast i sådana fall, då därigenom prishöjningar å viktiga konsumtionsvaror kunna förhindras. Med viktiga konsumtionsvaror avses här sådana varor, vilkas priser ha avsevärd inverkan på levnadskostnaderna.

Härmed finner jag mig ha besvarat de i interpellationen framställda båda frågorna.

Herr **NORDENSON**: Herr talman! Jag ber att till statsrådet Kock få framföra mitt tack för det lämnade interpellationssvaret.

Statsrådet understryker att börja med att återanskaffningsprisprincipen skall tillämpas inom ramen för de gällande provisoriska direktiven. Jag hade nog hoppats att få en mera reservationslös anslutning till själva principen med hänsyn till den grundläggande betydelse, som den har för hela vårt ekonomiska liv.

För en ytlig betraktare kan det synas egendomligt, att en tillverkare eller handlande, som köpt en vara till ett visst pris och som kalkylerar med ett visst däremot svarande försäljningspris, plötsligt skall få ta ut ett högre pris, därför att de råvaror eller de färdiga varor, som han skall inköpa för sin fortsatta rörelse, stigit i marknaden. Ett närmare övervägande ger emellertid vid

Ang. tillämpning av den s. k. återanskaffningsprisprincipen.

handen, att han för sin affärs skötsel ständigt måste hålla sig med ett visst lager, ett normalt lager av råvaror och färdigfabrikat. Om han säljer ut till de låga priserna och skall köpa in till de nya höga, räcker hans rörelsekapital inte till för att hålla affären i gång i samma omfattning. Han har då gjort en kapitalförlust.

Vid mycket starka prisstegringar, d. v. s. vid en våldsam inflation, blir saken helt enkelt ödesdiger. Klassisk är den gamla historien från den stora inflationen i Tyskland. En järnhandlare sålde ut sitt lager till ordinarie priser utan hänsyn till återanskaffningskostnaderna. När han sedan skulle förnya sitt lager, räckte hans kapital endast till en låda spik. Sedan sålde han denna spiklåda med ordinarie marginal, och nästa gång räckte pengarna bara till inköp av en spik. Den slog han in i väggen och hängde sig på. Historien är naturligtvis gjord. Men den illustrerar vad det här rör sig om.

Den föreställningen, som man ofta återfinner hos personer, vilka ej syssla med affärer, att en affärsman gör en oskälig vinst, om han får höja priset på sitt ineliggande ordinarie lager, när en prisstegring sker i marknaden, är grundfalsk. Motsatsen innebär en kapitalförlust, som, om den *får fortgå i längden, måste vara ödesdiger för hela samhället. Glädjande nog har man på ansvarigt håll i vårt land börjat alltmer inse detta. I den delegation, som av Kungl. Maj:t tillsatts under numera överståthållaren Haganders presidium för att utarbeta direktiv för den fortsatta priskontrollen, har frågan varit under behandling. Samtliga deltagare, representerande såväl det enskilda näringslivet som konsumentkooperationen och LO, enade sig om återanskaffningsprisprincipen som grundval för priskontrollen och uttalade vidare: »Prisstegring å ineliggande normala lager är icke någon vinst. Ett frångående av principen skulle vara en kapitalförbrukning.»

Kooperationen och LO uttalade sig för att man med anledning av deval-

veringen under en övergångstid kunde medge avsteg från principen. Det enskilda näringslivets representanter ansågo sig endast kunna medge avsteg i särskilda undantagsfall efter ingående prövning i varje fall. Härmed har återanskaffningsprisprincipen blivit klart fastslagen såsom en grundval för priskontrollnämndens prisbedömning.

Statsrådet understryker nu i sitt svar, att tillämpningen av principen måste ske inom ramen för de provisoriska direktiven. Kostnadsökningar genom devalveringen skola således efter prövning i varje särskilt fall få leda till prishöjningar, endast om de skulle medföra orimligt låg avkastning eller förlust för företagaren. Detta innebär en mycket väsentlig inskränkning, som tyvärr lämnar utrymme för mycket elastiska tolkningar från priskontrollnämndens sida. Statsrådet har tydligen själv känt sig bekymrad för konsekvenserna och skynkar att tillägga, att denna politik icke innebär avsteg från återanskaffningsprisprincipen, eftersom återanskaffningspriset tillämpas i den kostnadskalkyl, som ligger till grund för priskontrollnämndens bedömande.

Här måste jag göra en allvarlig invändning. Tanken är ju, enligt statsrådets uttalande, att först skall man räkna fram på basis av återanskaffningsprisprincipen ett visst pris, men sedan säger man: »Det priset skulle ge vederbörande allt för stor vinst. Det kunna vi inte gå med på; han får släppa till av sin marginal», och så sätter man ett lägre pris. Vad är då glädjen med att först kalkylera fram återanskaffningspriset? Det blir, såvitt jag förstår, bara en gest. Här har statsrådet tagit tillbaka med ena handen vad som nyss gavs med den andra. På den punkten nödgas jag beteckna statsrådets svar som icke tillfredsställande.

Det må vidare observeras, att frågan om reduktion av övernormala vinstmarginaler strängt taget skall avgöras av Kungl. Maj:t. Priskontrollnämnden har visserligen gått in med en ansökan att få reducera s. k. övernormala vinster självständigt och på eget initiativ, men

Ang. tillämpning av den s. k. återanskaffningsprisprincipen.

frågan har ännu inte avgjorts av Kungl. Maj:t. Genom att nu dra in frågan om övernormala vinster i bedömningen av prishöjningar på grund av devalveringen flyttar man faktiskt denna befogenhet över på priskontrollnämnden utan att Kungl. Maj:t har lämnat detta begärda särskilda bemyndigande.

På en annan punkt vill jag däremot uttala min stora tillfredsställelse med statsrådets svar. Det gäller statsrådets betonande av att prövningen av hithörande prisärenden inte får oskäligt uppehållas genom tidsödande utredningar angående marginalernas skälighet.

Svaret innebär vidare att ett uppskov med prisändringar bör ske, när det kan väntas, med hänsyn till inträdande konkurrens eller eljest, att den inträdda importprisstegringen är övergående, detta för att undvika kastningar i priserna. Beträffande tiden för ett sådant uppskov säges ingenting närmare, utan endast att den skall prövas från fall till fall.

Det är klart att vissa skäl kunna tala för ett sådant förfarande. Förmodligen har man här tänkt på sådana varor som exempelvis kaffet, som undergått en mycket våldsam prisstegring den sista tiden på produktionsorten. Det kan synas mycket frestande att avvakta en sänkning av priserna, om man tror att en sådan snart skall inträda, men det är angeläget att observera att ett sådant dröjsmål ej får bli alltför långvarigt. Ett dröjsmål med prisjustering medför nämligen, att det lätt uppkommer en dragkamp om varorna mellan de olika leden i produktion och distribution, och det kan medföra ett missgynnande av dem, som lojalt tillhandahålla sina varor till det låga priset, och ett oskäligt gynnande av sådana, som i spekulations-syfte försöka lägga sig till med så stora lager som möjligt. Man måste räkna med en dylik tendens till lagerökning på vissa håll och återhållsamhet i fråga om att sälja till allmänheten på andra håll. Om det får fortgå en längre tid, kan det skapa knapphet på varor i öppna marknaden. Vänte- och övergångstiden måste därför ur både distribu-

tionsledens och allmänhetens synpunkt göras så kort som möjligt.

Ett annat skäl för frångående av återanskaffningsprisprincipen ser statsrådet i att mycket stora lager av en vara kunna finnas inom landet. Även här kunna emellertid lagren vara mycket ojämnt fördelade på olika led och olika händer, och det kan vålla en dragkamp om varan av det slag, som jag nyss antydde, och ett missgynnande av lojala parter, som gör det mycket angeläget att väntetiden, innan principen sätts i tillämpning, blir så kort som möjligt. Det är över huvud taget synnerligen angeläget, att näringslivet får så klara och snabba besked som möjligt och anvisas så enkla linjer som möjligt att handla efter. De problem, som vårt näringsliv numera ställs inför, äro så komplicerade, svårbedömbara och vanskliga, att det är synnerligen angeläget att företagarna åtminstone på några punkter ha fasta linjer att hålla sig till. Därför är det av allra största vikt, att priskontrollen, som rör vid näringslivets kanske mest centrala och ömtåliga punkt, prissättningen, handhas så snabbt och effektivt som möjligt och efter så enkla och klart fastställda normer som möjligt. Det är ytterst angeläget, att detta beaktas vid utarbetandet av de direktiv, som äro avsedda att gälla från och med ingången av nästa år.

När vi från näringslivets sida så ofta återkomma till priskontrollen och kräva klarhet, så är det inte bara utslag av att vi vilja skydda våra intressen, utan bakom ligger också ett krav på att icke bli oskäligt missgynnade i förhållande till andra samhällsgrupper. Regeringen har som grundval för sin ekonomiska politik både tidigare och nu efter devalveringen hårt klamrat sig fast vid stabiliseringen av pris- och lönenivån som ett av våra viktigaste medel att behärska situationen. I och för sig är det ganska naturligt och begripligt, att man, när penningvärdet är hotat, söker bevara detta genom att hålla priser och löner konstanta, men det kan vara anledning att ett ögonblick begrunda innebörden av denna princip ur de olika samhällsgruppernas synpunkt. Håller man priser

Ang. tillämpning av den s. k. återanskaffningsprisprincipen.

och löner konstanta, så innebär detta att man tillförsäkrar alla dem, som leva av lön, en oförändrad levnadsstandard. Det må i detta sammanhang också erinras om att vår politik gentemot jordbruket blivit utformad efter principen om oförändrad standard för denna näringsgren och dess utövare. Det är i och för sig mycket tilltalande, att man strävar efter att låta medborgarna få behålla den standard, som de tillkämpat sig, men frågan är, hur det går när, som fallet är nu efter devalveringen, en prisstegring väller in över landet via importvarorna. Ett av medlen att möta dylika prisstegringar är den rigorösa priskontroll, som inaugurerades redan sommaren 1948 genom de provisoriska direktiv, som Kungl. Maj:t då utfärdade och som särskilt när det gäller viktiga konsumtionsvaror skola tillämpas så, att prisstegringar endast skola medgivas, där eljest orimligt låg avkastning eller förlust skulle uppstå. Det betyder i själva verket, att en övervägande del av den börda, som drabbar hela vårt folkhushåll genom importstegringar, lägges på näringslivet och dess utövare, d. v. s. i främsta rummet på den fria företagsamheten. Medvetet eller omedvetet har man genom denna politik kommit att lägga bördan av den uppkomna ekonomiska försämringen på vissa samhällsgrupper och samhällsmedborgare, och det måste sägas ifrån, att detta kan leda till en mycket allvarlig orättvisa. Det är just ur rättvisesynpunkt som man från näringslivets sida kan göra mycket starka invändningar mot den princip, som Kungl. Maj:t gjort sig till tolk för i de provisoriska direktiven för priskontrollen och vilken princip också varit bakgrunden för statsrådets svar här i dag.

Jag vill därför till sist bestämt understryka angelägenheten av att de nya direktiv, som nu äro föremål för utarbetande, verkligen komma att beakta att de bördor, som kunna väntas drabba vårt folkhushåll genom den vidtagna devalveringen eller genom andra omständigheter i vårt ekonomiska liv, fördelas på ett sådant sätt, att de drabba alla samhällsgrupper så lika som möjligt.

Herr BERGVALL: Herr talman! Från mina utgångspunkter ter det sig ganska naturligt, om de, som äro verksamma inom näringslivet, känna sig litet oroade av den diskussion om återanskaffningsprisprincipens tillämpning, som uppstått genom de direktiv, som regeringen i samband med devalveringen utfärdat.

Återanskaffningsprisprincipens riktighet är ju allmänt erkänd. Det framgick bl. a. av den föregående talarens anförande. Det måste väl för övrigt framstå som ganska självklart, att om man tillämpar återanskaffningsprisprincipen i tider av fallande prisläge och — enligt min mening riktigt — tvingar vederbörande näringsidkare att ta den ekonomiska konsekvensen i form av förlust på inneiggande lager, man också bör tillämpa den i tider av stigande priser. Man kan inte göra det ena och underlåta att göra det andra utan att i det långa loppet åsamka näringslivet mycket betydande skador.

Nu är det självfallet, att man just i samband med devalveringen befinner sig i ett i viss mån exceptionellt läge. Det skall också i detta sammanhang villigt erkännas, att man från regeringens sida försökt begränsa suspensionen av återanskaffningsprisprincipen rätt väsentligt. Men icke desto mindre tror jag, att ett fortsättande på den väg, som är antydd genom direktiven, kan bli ganska kännbart och olägligt och leda till ganska mycken samhällelig skada. Jag tror i varje fall att det här kräves den allra största försiktighet. Utövas inte dessa befogenheter med den allra största försiktighet, måste den känsla av osäkerhet, som för ögonblicket måste behärska många näringsidkare, skärpas, och det kan inte heller undgås av många olika skäl — ett antyddes nyss, nämligen den ojämna lagerfördelningen — att man måste få en känsla av en viss rättsosäkerhet; den ena drabbas hårt, den andra inte alls o. s. v. Det är ett system, som i det långa loppet måste kännas otrivsamt i allra högsta grad, inte bara för dem, som drabbas av systemets tillämpning, utan också för dem, som skola utöva detta system och förvalta det

Ang. tillämpning av den s. k. återanskaffningsprisprincipen.

samhälleliga uppdrag, vilket är givet åt dem.

För mig ter det sig alldeles speciellt otrevligt, att den föreliggande frågan sammankopplats med de provisoriska direktiv, som gavs åt priskontrollnämnden i mitten av förra året. Jag trodde för min del att det var en allmänt erkänd sak, att de direktiven äro orimliga och att de över huvud taget inte skulle ha kunnat tillämpas utan mycket stora olägenheter, i fall de inte i stor utsträckning tillämpats på ett helt annat sätt än som egentligen står skrivet i direktiven. Det har alltid väckt min förvåning, att man inte tidigare ersatt dessa tydligen i en hastig vändning tillkomna, illa genomtänkta och illa formulerade direktiv av provisorisk natur med några bättre formulerade och permanenta direktiv, men sådana skola ju uppenbarligen nu komma under den närmaste tiden.

Jag vill bara begagna detta tillfälle att framhålla, att även om man i en sådan undantagssituation som den nuvarande skulle behöva göra ett och annat avsteg från en fullt riktig princip, så är det möjligt att vinna förståelse därför, men endast under förutsättning att det sker med den största försiktighet och det största hänsynstagande till de olyckliga konsekvenser som eljest kunna inträffa för vårt ekonomiska liv.

Statsrådet **KOCK**: Herr talman! Herr Nordenson beklagade att mitt svar inte innehöll ett erkännande av återanskaffningsprisprincipens riktighet och dess tillämplighet i priskontrollen. Jag vill då gärna deklarerera, att återanskaffningsprisprincipen är den ekonomiskt riktiga grunden för varje prispolitik. Den har också legat till grund för den statliga prispolitiken i vårt land. Det är väl heller ingen som skulle vilja ta på sitt ansvar att föra en prispolitik, som skulle få sådana konsekvenser som herr Nordenson så drastiskt utmålade i det exempel han anförde från Tyskland.

I fråga om den första frågan rörande återanskaffningsprisprincipens tillämp-

ning inom de provisoriska direktivens ram, ligger saken så till, att priskontrollnämnden hittills har tillämpat de provisoriska direktiven vid granskning av en inträffad kostnadshöjnings verkan, oberoende av kostnadshöjningens art. En importstegring, som påverkar kostnaderna för produktionen, har således behandlats på samma sätt som andra kostnadsstegringar, och man har satt in den i sitt sammanhang med företagets övriga kostnader och räntabilitet. Det finns knappast någon anledning att en kostnadsökning, som tillkommit på grund av devalveringen, skulle behandlas på annat sätt. Det skulle leda till ganska egendomliga konsekvenser, om man behandlade en dylik kostnadsökning annorlunda än en »inhemsk» kostnadsökning och t. ex. läte en ganska obetydlig importprisstegring automatiskt slå igenom i priset oavsett företagets lönsamhet, medan man i andra fall underkastade en kostnadsökning av en annan och kanske betydligt större storleksordning en mycket noggrann granskning, innan man beslöt, huruvida den skulle få slå igenom helt eller delvis i priset. För mig är det fullständigt klart att man för att få till stånd en rättvis behandling av prisärendena måste se på en importprisstegring som uppstått till följd av devalveringen på samma sätt som varje annan importprisstegring eller kostnadsökning som kan bli föremål för granskning inom priskontrollnämnden.

Det föreföll mig, som om herr Nordenson inte hade lika grava anmärkningar att rikta mot vad jag sade i interpellationssvaret om möjligheten till ett visst uppskov med att låta en importprisstegring slå igenom i de inhemska priserna. Detta ligger väl också ganska mycket i linje med det enskilda näringslivets egen prispolitik, att om prisutvecklingen på en utländsk marknad är osäker och man räknar med att en pris höjning kanske snart skall gå tillbaka, man då inte omedelbart vidtar motsvarande höjning av färdigvarornas priser och därigenom riskerar att få tvära kastningar i priserna. Jag kanske kan få anföra ett par exempel för att visa, hur

Ang. tillämpning av den s. k. återanskaffningsprisprincipen.

priskontrollnämnden i det avseendet har tillämpat gällande direktiv.

Det ena exemplet gäller eldningsolja, som enligt belut av priskontrollnämnden den 21 oktober höjdes i pris. Jag skall inte trötta kammaren med några siffror, utan nöjer mig med att konstatera, att den medgivna prishöjningen för eldningsolja 1 och 2 icke täcker det högre importpris som uppstått på grund av devalveringen. Med hänsyn till oljebolagens goda lagerställning i förhållande till försäljningens omfattning ansågs det emellertid berättigat med ett visst uppskov med återanskaffningsprisprincipens tillämpning. Men man avser naturligtvis att noga följa prisutvecklingen på detta område. Jag vill tillägga att priserna på eldningsolja 3 och 4, som äro undantagna från prisstoppet och där således oljebolagen hade möjlighet att själva vidtaga en omedelbar prishöjning, icke höjdes förrän de polska kolpriserna höjdes och konkurrensläget blev ett annat. I det fallet tillämpade alltså oljebolagen själva en liknande prispolitik som den priskontrollnämnden nu följer, och det blev med hänsyn till konkurrensläget en eftersläpning i fråga om prishöjningen.

Ett annat exempel, som jag vill anföra, är metallpriserna. De internationella priserna på viktiga metaller, såsom koppar, bly och zink, vilka noteras i dollar, höjdes i samband med devalveringen. Priskontrollnämnden väntade att prishöjningen skulle bli av mera tillfällig art och ansåg att man kunde räkna med en återgång av priserna, om inte ned till de ursprungliga noteringarna, så dock till en lägre nivå än den som uppstod omedelbart efter devalveringen. Den 11 oktober fastställde priskontrollnämnden nya priser som skulle gälla från den 14 oktober. Då hade zinkpriset redan sjunkit med åtta procent och blypriset med sex procent från den toppnotering som blev den första reaktionen på devalveringen. Sedermera har blypriset sjunkit ytterligare, varför priset här hemma har sänkts i motsvarande grad. Zinkpriset däremot har åter stigit, och för denna metall har det skett en höjning av det svenska priset. Kopparnote-

ringen var oförändrad under mellantiden från devalveringen till dess att det svenska priset fastställdes.

Detta är, herr talman, två exempel som visa, hur priskontrollnämnden har tillämpat gällande direktiv. Jag tror för min del att priskontrollnämnden härvidlag har handlat på samma sätt som det enskilda näringslivet skulle ha gjort i en liknande situation för att undvika alltför starka kastningar i den inhemska prisnivån. Förhållandet blir naturligtvis ett annat, om lagren äro små och man inte härigenom har en buffert mot hastiga prisändringar. Då måste naturligtvis en importprisstegring slå igenom på ett annat sätt på den inhemska marknaden.

Jag vill även understryka vad direktör Nordenson sade om att väntetiden icke bör vara alltför lång. Det är ett berättigat krav från näringslivet att prisbeslut skola fattas så snabbt som det över huvud taget är möjligt och att den väntetid, som här har förutsatts för att avvaka prisutvecklingen, icke blir alltför lång. Över huvud taget är suspensionen av återanskaffningsprisprincipens omedelbara tillämpning en övergångsföreteelse, och i Kungl. Maj:ts beslut står också att den gäller blott till årets slut.

Herr von HELAND: Herr talman! Det är väl alltid så i tider med mängder av regleringar för näringslivet och osäkra importpriser att en affärsman som vill utnyttja läget kan göra stora vinster. Samtidigt är det emellertid uppenbart, att den stora massan av affärsmän, som äro fullt lojala och som endast vilja ha sin rättmätiga del, måste känna sig oroliga, så snart det kommer nya bestämmelser som kunna medföra att de riskera att försättas i ett oskäligt läge. Det är väl från den synpunkten som interpellantens frågor böra ses.

Utöver den samhällsgrupp som interpellanten närmast tänker på, nämligen företagare och affärsmän, måste man emellertid i detta sammanhang också tänka på den stora allmänheten, d. v. s.

Ang. tillämpning av den s. k. återanskaffningsprisprincipen.

samtliga köpare i landet, som äro mycket oroliga för att en ändring av direktiven för priskontrollen skola medföra att priserna oskäligt stegras. Det har ju nu slutits en stabiliseringsöverenskommelse här i landet, och det är då ganska viktigt att tillse att stabiliseringsöverenskommelsen också kan fungera under hela året och att det inte inträffar något som rycker undan grunden för organisationernas beslut att stödja pris- och lönestoppet.

Jag vet inte om jag uppfattade herr Nordenson rätt, men det föreföll, som om han ville utmåla jordbrukarnas ställning som särskilt förmånlig, då det förutsatts att de inte skulle behöva vidkännas någon standardförsämring. Om näringslivet i gemen hade haft den priskontroll och de regleringar som jordbruket måst underkasta sig, tror jag nog att det skulle finnas stor anledning för näringslivets företrädare här i kammaren att opponera sig mot vad som förekommit. Jordbrukarna ha under hela kriget och ären därefter varit utsatta för regleringar som faktiskt ha hindrat dem att uppnå den skäliga standard som de tidigare varit utlovade. Det är en betydande skillnad mellan att ge garantier mot standardförsämring till en grupp, som har en mycket låg standard och som har varit noga övervakad av priskontrollens alla organ, och att ingripa för att förhindra standardökning för en samhällsgrupp som hittills haft en tillfredsställande standard och fått varanda kostnadsökning täckt.

När jag begärde ordet, herr talman, var det emellertid närmast för att säga, att man naturligtvis kan lägga olika synpunkter på den fråga som det här gäller. Det är helt enkelt mycket svårt att i dag kunna bedöma, vilken hänsyn som bör tas till de bestämmelser som äro fastställda i fråga om den s. k. återanskaffningsprisprincipens tillämpning. Såsom alltid när det gäller regleringar och direktiv av olika slag är det inte vad som står skrivet som är det viktigaste, utan det sätt, på vilket bestämmelserna tillämpas. Vi skola hoppas att direktivens tillämpning i detta fall blir sådan,

att affärsmännen inte få berättigad anledning att klaga över att de försättas i ett oskäligt läge.

Jag slutar därför, herr talman, med att instämma i det som, såvitt jag förstod, var herr Nordensons egentliga yrkande, nämligen att den belastning, som devalveringen kommer att medföra för hela samhället, måtte fördelas rättvist på alla samhällsgrupper.

Herr NORDENSON: Herr talman! Om herr von Heland hade lyssnat uppmärksamt till mitt anförande, skulle han säkerligen ha observerat att vad jag sade var, att man strävar efter att genom den statliga stabiliseringspolitiken på olika områden bevara åt löntagarna och även jordbrukarna en oförändrad levnadsstandard. Jag fortsatte med att säga att jag anser det i hög grad tilltalande, om vi åt olika samhällsgrupper kunna bevara den levnadsstandard som de ha lyckats tillkämpa sig. Vad jag vill framhålla är, att om vi få en försämring av vårt läge på grund av starkt stegrade importpriser och statsmakterna genom en hård priskontroll vilja hålla tillbaka en prisstegring, kan det hända att man går för hårt fram mot vissa samhällsgrupper och på dem lägger hela tyngden. Det är för en dylik utveckling som jag har velat varna. Det är också från den synpunkten som jag har uttalat önskemålet att priskontrollnämndens direktiv för framtiden böra utformas så, att om dylika verkligt hårda belastningar komma, vilket vi tyvärr ha att räkna med, bördorna fördelas på alla grupper så rättvist som möjligt. Jag konstaterar med tillfredsställelse att herr von Heland på den punkten i varje fall var enig med mig.

Beträffande statsrådet Kocks yttrande vill jag uttala, att när jag medger att det i vissa fall kan vara berättigat med ett uppskov med tillämpning av återanskaffningsprisprincipen innebär detta naturligtvis icke ett avsteg från återanskaffningsprisprincipen som sådan, utan det är blott ett praktiskt förfarande. Jag konstaterar också med till-

Interpellation ang. den svenska hjälpen till krigsdrabbade nationer.

fredsställelse att statsrådet Kock än en gång underströk angelägenheten av att dylika uppskov bli så kortvariga som möjligt.

Statsrådet Kock framhöll vidare att en prisstegring, som är en följd av importprisernas stegring, måste betraktas såsom varande av samma beskaffenhet som andra kostnadsökningar och behandlas på samma sätt. Även det anser jag vara en riktig princip. Men statsrådet Kock drog från denna utgångspunkt den slutsatsen, att vi böra underkasta oss de provisoriska direktiven. Då kommer jag just till det som jag anser vara en brist i vår nuvarande priskontroll, nämligen att direktiven äro så hårda, att de kunna medföra en oskäligt tung belastning av vissa grupper, om de nämligen skulle tillämpas så rigoröst som de äro utformade. Bestämmelserna skulle därigenom inte bara ogynnsamt drabba de företag och enskilda som äro verksamma inom den av importen beroende delen av produktion och handel, utan även åstadkomma en hämmande och snedvridande verkan på vårt näringsliv över lag och därmed skada hela samhället. Därför kommer jag tillbaka till vad jag sist framhöll, nämligen angelägenheten av att vi få direktiv som ta större hänsyn till alla olika gruppers intressen och som framför allt äro så enkla, klara och ekonomiskt hållbara som möjligt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 218, med förslag till förordning om särskilt anstånd med inbetalning av kvarstående skatt på grund av 1949 års taxering.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 132 framlagda förslag angående omreglering av vissa avlöningsförmåner å indragnings- eller disponibilitetsstat; och

nr 182, i anledning av väckt motion angående ökat anslag till avlöning av landsfiskaler.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot spridning av vissa kartor m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Interpellation ang. den svenska hjälpen till krigsdrabbade nationer.

Herr WISTRAND erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Efter ett besök av väsentligen officiell karaktär som några ledamöter av Förenata stater- nas senat nyligen avlagt i Stockholm, ha av en av deltagarna, senator Thomas, till tidningspressen fällts yttranden av innebörd att Sverige »icke hjälpt någon på 135 år».

Då dylika anföranden giva till känna, att omfattningen av den hjälpverksamhet, som Sverige bedrivit under och efter det senaste världskriget, synbarligen icke blivit klargjord i den utsträckning, som önskvärt vore, anser jag förhållandena påkalla, att utan dröjsmål en summarisk men fullständig sammanfattning lämnas av storleken utav de hjälpaktioner, som, officiellt eller enskilt, från Sverige företagits till stöd av utav kriget träffade nationer.

Med anledning härav ber jag till hans excellens herr utrikesministern få rikta följande fråga:

Är hans excellens herr utrikesministern villig lämna riksdagen en kortfattad men så långt som möjligt fullständig redogörelse angående storleksordningen av den ekonomiska hjälp, som under och efter andra världskriget från svensk sida lämnats olika av krig drabbade nationer?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Interpellation ang. arbetslösheten i Norrbotten m. m.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr PERSSON, HELMER, som yttrade: Herr talman! Konjunkturkänsligheten i det norrbottniska näringslivet har medfört att en betydande arbetslöshet redan föreligger inom främst skogskommunerna. Även kustsocknarna emotse en omfattande arbetslöshet instundande vinter.

Enbart det förhållandet, att praktiskt taget alla kolningsarbeten upphört, har i betydande utsträckning minskat möjligheterna till sysselsättning inom flertalet skogskommuner. Belysande för detta är bl. a. det faktum att inom Arvidsjauras kommun tidigare 600 man varit sysselsatta med kolningsarbeten och att dessa arbeten nu praktiskt taget upphört.

Situationen är sådan, att under vintern och våren 1950 komma flera tusen arbetare att sakna sysselsättning i Norrbotten. Uppgifterna beträffande skogsavverkningarna tyda på en reducering upp till 50 procent jämfört med fjolårets avverkningar. Äro dessa uppgifter riktiga, innebär detta att cirka 5 000 skogsarbetare icke kunna beredas sysselsättning vintersäsongen 1950. Verkningarna härav göra sig kännbara icke enbart inom skogskommunerna, utan även inom kustkommunerna, som under ett flertal år kunnat bereda sina arbetslösa sysselsättning genom hänvisning till skogsarbete.

Uppenbart är att den sålunda uppkomna situationen starkt ökar den ekonomiska belastningen för flertalet kommuner i Norrbotten. För att möta den kris, som är i antågande, ha kommunerna i samråd med de statliga arbetslöshetsorganen utarbetat vittomfattande beredskapsprogram, som skulle göra det möjligt att omedelbart vid inträdande arbetslöshet ge full sysselsättning. Det har emellertid yppat sig avsevärda svårigheter att dels erhålla statsmakternas tillstånd att igångsätta beredskapsarbeten och dels att erhålla ett så stort statsbidrag som måste anses erforderligt med

tanke på de norrbottniska kommunernas svaga ekonomi. Arbetsobjekt finnas i i oändlighet, kommunerna ha planerat i sådan utsträckning, att de arbetslösa kunna erhålla arbete många år framåt. Men förutsättningen för att kommunerna skola kunna realisera sina beredskapsprogram är att statsmakterna inse situationens allvar och upphöra med sin restriktiva politik.

Även under högkonjunktursens år har Norrbotten ej haft full sysselsättning. Den stora utflyttningen, främst av ungdom, bevisar detta. Ensidigheten i näringslivets uppbyggnad inom länet möjliggör inte ens under en högkonjunktur att ge länets innevånare full sysselsättning. Hurudan situationen skall bli vid lågkonjunktur och ekonomisk kris, borde vara uppenbart för alla. Massarbetslöshet, högre skatter och över huvud taget en sänkt levnadsstandard för de breda folklagen blir följden, om inte statsmakterna ingripa för att främst åstadkomma ett mera nyanserat näringsliv i Norrbotten.

Med stöd av det anförda får jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsministern rikta följande frågor:

1. Har regeringen uppmärksammat den tilltagande arbetslösheten i Norrbotten?

2. Kan man förvänta åtgärder från regeringen med syfte att få till stånd smidigare och effektivare metoder vid handläggningen av beredskapsärenden och så att högre statsbidrag utgår för statskommunala arbeten?

3. Överväger regeringen några åtgärder för att utbygga näringslivet i Norrbotten med sikte att uppnå den fulla sysselsättningen för länets befolkning?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Herlitz* för tiden den 19—den 29 innevarande månad för utrikes resa.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om tjänstledighet från riksdagsgöromålen tills vidare.

Hässleholm den 15 november 1949.

N. R. Rosenberg.

Riksdagsman *Ragnar Rosenberg*, Hässleholm, är på grund av sjukdom tills vidare i behov av fortsatt tjänstledighet, vilket härmed intygas.

Lund den 14 november 1949.

B. Ebenius.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid varunder herr Rosenberg på grund av den i läkarintyget avsedda sjukdomen vore i behov av ledighet från riksdagsgöromålen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.53 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.